

Georg Otsa õe dr Maret Purde avameelne pihtimus: Georgil ei vedanud naistega

Doktor Maret Purde on 92aastane arstiteadlane, kes ei ole soovinud elada kuulsa venna, temast seitse aastat vanema Georg Otsa aupaistes. Ta on hoidunud avalikust huvist ja intervjuudest. Georg Otsa saabuva 100. sünniaastapäeva eel räägib erakordne daam esmakordselt sellest, mida ainult tema teab.

Peaaegu sajandivanust elukogemust kiirgav proua elab Tallinna kesklinnas, üksi viietoalises korteris, kus elas ka Mareti ja Georg Otsa ema Lydia. Ühes toas ripub seinal nende isa, kuulsa ooperilaulja Karl Otsa portree. Georg Otsa joonistas selle 1961. aastal, vahetult enne isa surma. Elutoas on albumid ja raamatud, pildid oma vennast ja Mareti pere nelja põlvkonna järeltulijaist. Terasel mäluks teenekas arstiteadlane avaldas viimati selle aasta alguses Eesti Arstis artikli pahaloomuliste kasvajate epidemioloogia tekkest Eestis. Me vestleme Eesti ühest kõige pühama mehest. Tema elust, õnnest, haigusest ja surimaskist.

Olete elanud ühe inimpõlve kauem kui Georg Ots. Kas teid kaitsnud vanem vend on ilmutanud end pärast surma teie unenägudes?

Huvitava kombel ei ole seda kordagi juhtunud. Meil oli tugev hingeline side. Isa surma nägin unes ette, aga vennaga toimuv oli nii realistlik, et unenägudesse ta ei jõudnud. Tema haigus oli väga ränk aeg. Hiljuti mõtlesin, et minu ja Georgi elu tipp hetked toimusid paralleelselt – tema läbimurre 1950ndatel oli aeg, mil minust sai arst. Tema tähelennu lõpp oli aga ajal, kui sain teadlaseks. Olin eksperimentaalse ja kliinilise meditsiini instituudi kliinilise onkoloogia osakonna teadur. Uurisid pahaloomuliste kasvajate, sealhulgas rinnavähi leviku põhjuseid ja iseärasusi. Sellel alal valiti mind Nõukogude Liidu ja Ameerika Ühendriikide ühisleppe raames tegema koostööd Harvardi ülikooliga. Georg suri 5. septembril 1975 ja paar nädalat hiljem, 18. septembril lendasin mina esmakordselt Ameerikasse. Kaheks kuuks Bostonisse tööle.

Olite õde ja vend, arst ja artist. Kas olete teinud endale etteheiteid, et te onkoloogina ei suutnud vanda vähkkasvajast päästa?

Tema oli seda tüüpi inimene, kes ei kaevelnud kunagi, ja tagantjärele saan öelda, et see osutus saatuslikuks. Saime oma kodust kasvatusena, mis õpetas – tuleb hakkama saada! Kui aimasin tema tervises halba, saatsin ta Tartusse vastavasse osakonda. Arstide maailmas kehtib tugev eetika, et kolleegide professionaalsusse ei sekkuta, aga olen tagantjärele end

kroonika.delfi.ee
21.11.2019 13:02
Kairit Tsäro-Mirme
98000

Estonia teater
Eesti Rahvusballiett

süüdistanud, et toona kaasa ei läinud, sest ta sattus arsti juurde, kes ei usaldanud iseend ja saatis Georgi Moskvasse. Georgi "viga" oli ta liigne tunnus. Tavalise inimese oleks meie spetsialistid ehk rahulikult terveks ravinud. Tema puhul käituti vastavalt silmapaistvust silmas pidades. Olen hiljem end süüdistanud, et oleksin pidanud sekkuma, sest minu hinnangul võis ta jääda erinevate koolkondade ja radikaalse otsustamatuse vahele, aga mida see teadmine täna enam muudab.

Olite toona kahekordse surve all – hingeliselt lähim inimene, kes vähiarstina teadis, mida vähk inimesega teeb. Kuidas vastu pidasite?

Tuli oli peal kahelt poolt. Olin äsja valitud superrriikide Nõukogude Liidu ja Ameerika Ühendriikide koostööleppe kohaselt teadlaste sekka, mis ei olnud mulle mingi taevast kraesse sadanud võimalus. Olin selle nimel pidanud end kümme aastat vähiarstina tõestama. Mäletan, kui Moskvast teadlasi välja valiti, mind koosolekule ei oodatud. Kui otsus tuli, ööbisin ühes lihtsas majutusasutuses. Olen alati praktiline olnud, reisisin väheste riietega ja magasin kui juudinoormees, kes soovis ka väga Harvardi jõuda, tuli öösel mu ukse taha otsust teatama. Ma ei saanud ustki lahti teha, sest mul olid ju vaid ühed riided, mida päeval kandsin, aga öösel tuli ilma olla. Ühelt poolt oli mu vend suremas ja teisalt avanes minule teadlasena maailm. Õnneks oli mu kodune elu paigas – abikaasa hoidis ja õpetas meie tütart ja säästis mind kodusest argielust. Ema tegi süüa. Mina jooksin Georgi haigla, teadustöö ning oma töökoha, operatsioonisaali vahet. Kuidas mind üldse kõigeks jätkus, mina ei tea.

Olin haiglas tööl, kui mulle Georgi haiglast helistati ja tema surmast teatati. Seal, kus Georg suri, ei olnud korralikku surnukuurigi. Tõin ta kohe Hiule, kus oli toona tiptasemel surnukuur. Kujutage ette – sain oma venna kätte mingil armetul plekkraamil, vana lina ümber. Istusin ta juures valves, et kaitsta teda ajakirjanike rünnaku eest. Kõrgemalt saadeti surnukuuri ka kunstnik surimaski tegema. Rääkisin kunstniku ära. Palusin teda jumalakeeli, et ta seda ei teeks, sest intelligentse inimesena tean, mis juhtub jumaluseks muutunud meeste koljude ja surimaskidega – neist saavad aarded, millega hangeldada. Haigus oli Georgi nägu drastiliselt moonutanud. Olime lapsepõlves vennaga elanud üle onupoja surma. Olime kõik korraga difteerias, aga üheksa-aastane onupoeg suri sellesse. Tema näost tehti surimask, mis rippus onu kodus. Surres tõmbuvad lihased pingule ja surnu jääb maskil õndsalt naeratama. See on kohutav vaatepilt ja taolist tragöödiat meie pere surimaski näol ei vajanud.

Milliseid Georg Otsaga seotud müüte peate oluliseks ümber lükata?

Tema süü on selles, et ta suri ära. Oleks ta elanud lõpuni loomulikult, oleks austatud teda igatpidi ja iga riigikorra ajal, sest ta ei olnud mingi poliitikategelane. Ta kasvas õhustikus ja sai kasvatuse, mis eeldas, et iseend ei minda pakkuma ja saadakse endaga ise hakkama. Nii oli isa meid kasvatanud. Ta hoidus igasugustest pealesunnituid ametitest. Üliõpilasena sätiti teda ka konservatooriumi direktoriks. Aga ta katsus neist jalga lasta, teda huvitas muusika. Ta oli teadlik, mida lauljana saavutada suudab, ja selle ta saavutas. Millegipärast arvatakse, et Georg Ots kannatas ja oli sünge, et ei pääsenud Nõukogude Liidust Pariisi või Itaalia ooperilavadele, aga miks ei tulda selle peale, et kõik ei ole tahtnud Eestist ära minna. Arvatakse, et ta kuulus rohkem venelastele ja soomlastele, aga Eesti oli talle ainus maa, mis oli täiesti oma. Siit edasi on meri ja rohkem paiku, kus eestlase kodu saaks olla, teist ei ole. Oma maad venelastele ära anda, seda ta ei tahtnud. Georg Ots on ainult meie oma.

Kas olete mõelnud ka sedapidi, et võib-olla puudus tal see loomuomadus, mis aidanuks tal paremini ebajumalaks olemisega hakkama saada?

Ta sai suurepäraselt aru, et tema ümber on tekkinud aura, aga ta sokutas fänne tihti ema ja isa kraesse. Kõik fännid ei olnudki tüütud, oli ka viisakaid ja kenasid. Vanemad daamid näiteks, enamasti lesed, keda ema kohvipotiga mööda kodu ringi liikudes kostitas. Georgi ennast kodus ju ei olnudki.

Meenub üks suvine hetk, kui vend tuli minu juurde mu Kassari suvekoju. Hommikul sai ta landiga kohe merest ka kala. Tegin perele lõunat, kui märkasin, et ta istub maja taga trepil vana lidaga, kaheksakümneaastase naisega, ja nad laulsid koos. See oli väga südamlilik, sest Georg oskas inimestega olla. Võsul, kus oli tema suvila, olid ta ümber samuti lihtsad inimesed – kalurid ja maamehed. Talle meeldis olek, kus teda taga ei aetud. Kassaril ja Võsul puudus tuntusel aura.

Arvestades tollast sõjaaegset rasket aega ning moraalselt ja üsna reguleeritud elu, oli tema eraelu pigem ebatüüpiline – kaks lahutust ja kolm abielu.

See oligi traagiline. Nad abiellusid Margotiga 1941. aastal, kui Georg oli kakskümmend, ent said vaid paar kuud koos olla, kui sõda algas ja Margoti vanemad küüditati ja Georg mobiliseeriti. Margot pääses seeläbi, et elas meie kodus. Mäletan, et olin 14aastane, kui läksin koos Margotiga tema ema-isale Koplisse, kus inimesi vagunites hoiti, leiba viima. Vene sõdurid seisisid, püssidel

täägid otsas, puidust võrede ees ja ei lasknud meid ligi. Viskasime leiva vaguni akendesse, ükskõik, kes selle siis sai.

Kui Georg mobiliseeriti, tundsin temast nii tohutult puudust, et jooksin igasugustel meestel, kes venda vähegi meenutasid, tänaval järele. Kui tuli teade, et laev, millega ta oli teel Kroonlinna poole, sai pommiga pihta, nuttis ema silmad peast. Naised käisid mererannal laipa otsimas – et ehk leiavad Georgi.

Georg Ots meisterujana ujus uppuvalt laevalt end ellu tagasi, aga tema abielud ei olnud siiski õnnelikud. Kas ta kurtis teile oma eraelu?

Tuleb tunnistada, et pärast ülikooliõpinguid elasin üksteist aastat Tartus ega toppinud oma nina tema tegemistesse. Ennekõike hoidsin eemale tema naisküsimumustesse sekkumast. Minu rinnale ta nutma tulla ei soovinud, selle hoidis ta endale. Ei meeldinud mulle trügida ka. Minu soov oli olla ise keegi ja seetõttu ei mõistnud ma tema naisi. Julgen viriseda, öeldes, et Georgil lihtsalt ei vedanud naistega. Talle sattusid supernaised. Mäletan, kui ta tuli järjekordselt esinemiselt Leningradist, oli abikaasa Asta andnud sisse lahutuse. Asta arvas, et Georg ei hinda teda piisavalt, ja soovis lahutusega kätte maksta, arvates, et Georg, kes kuulus Estonias komisjoni, kus otsustati rollide üle, ei anna Astale teatris tööd. Istusime perega ümmarguse laua ümber, kui Georg õnnelt küsis, mis nüüd teha. Minu abikaasa tundis ülikooliajast head advokaati, kes ei lasknud Astal tramburaid mööda linna teha. Sellisel tasemel käitumine ei sobinud meie perega.

Milline naine oleks Georg Otsale sobinud?

Minu arust oleks talle sobinud selline naine nagu president Meril Helle Meri. Intelligentne, ilus, väärikas, vaoshoitud ja kes oli ka ise keegi. Pakkusin Georgile, et luba, tutvustan sulle korralikke naisi! Meil haiglas oli tööl paar kena ja tarka naist ja nii lähedane oli minu suhe vennaga küll, et öelda, et on olemas ka teistsuguseid, tarku naisi, kellega tema ei olnud kohtunud. Ta meenutas seepeale Kerese vennanaist, kes oli arst, ent suri vähki ja see oli toona midagi sellist, mida kardeti väga. Ütlesin Georgile, et ükski onkoloog ei sure ise vähki. Muide, toona ei öeldud patsientidele raskete diagnooside puhul välja täit tõde. Inimesi püüti säästa, sest see on diagnoos, millega ei pruugita psüühiliselt hakkama saada. Minu ajastul suhtuti inimestesse õrnemalt.

Tema lahkumine Astast tõi esile kõmu Georg Otsa võimalikust homoseksuaalsusest. Kuidas teie sellesse suhtusite?

See kõmu oli nii nõme ja uskumatu, et mida nii lolli jutu peale ongi öelda. See oli keeruka lahutuse üks osa. Eks kõmus peavad ajakirjanikud iseendale otsa vaatama, et nemadki seda edasi levitasid. Lisaks siia juurde veel Garibaldi. Balletiartist, kes oli nii minu kui Georgi eluaegne sõber. Ta oli gei ega varjanud seda. Lahutuse ajal andis ta Georgile oma korterist ühe toa elamiseks. Ka see lisas kõmule jõudu.

Olen Georgi kolleegidega ka hiljem sel teemal rääkinud ja nad on öelnud, et pole ime, et selline kuuldus levis. Nii tore da mehe peale keesid kõik. Tema mehelikkus, tema aated, välimus ja anne hurmasid. Veel vanas eas tunnistas minu juures kohvitamas käinud baleriin Ülle Ulla, et oli Georgisse armunud, aga ei julgenud seda iseendalegi tunnistada. Georg Otsas oli midagi, mida vajati. Ta lihtsalt meeldis kõigile.

Miks teist ei saanud lauljat, balletitantsijat või pianisti?

Tol ajal kuulati vanemate arvamust. Alustasin balletiga, tantsisin Estonia teatri õpperühmas, kus mu partneriks oligi Garibaldi. Tema lennutas ja tõstis mind, aga minu isa Karl Ots, kes teadis teatrist kõike, tegi selgeks, et ühel päeval, kui olen 45aastane naine, lõpeb balletitantsija töö ja peale haigete varvaste ole alles midagi. Mängisin ja õppisin klaverit, aga mind huvitasid reaalsed, eriti bioloogia. Õppisime Georgiga ühes koolis, Tallinna Prantsuse Lütseumis, kus ei lubatud viit minutitki balletitrenni tõttu hilineda. Viimases klassis läksin Gustav Adolfi gümnaasiumi. Seal pandi tulemused seinale välja – minu füüsika ja matemaatika olid puudulikud. Ema võttis koduõpetaja, sest minu eesmärk oli saada arstiks ja ma sain.

Minu maailmavaadet kujundas sõda. Meie kodu hävis märtsipommitamises ja tol suvel, kui Vene väed Eestist taganesid ja sakslased tulid, olin vanaemaga raiesmikul maasikal. Kükitasime kännu peal, pead põõsas, kui mehed püssidega mööda läksid. Noorele inimesele ei jäta sellised kogemused kestvaid kannatusi, sest ta on noor, aga ju südames kinnistas see soovi saada arstiks. Pommitamisele järgnevatel päevadel kõndisin tihti Endla tänavat pidi. Seal vedelesid ühe noore naise poolik keha ja jalad kolm päeva. Mina olin siis seitsmeteistkümneaastane. Hävitust oli nii palju, et selle vastu sai astuda ainult maailma parandades.

Elate kümnendat kümnendit ja teil on elukogemust jagamiseks peaaegu sajand. Teie poole on pöördunud naised oma elu keerukaimas hetkes. Paljudele olete teinud teatavaks rinnavähi diagnoosi. Milline iga on naise elus kõige õnnelikum?

Naine on kõige õnnelikum kahe- ja kolmekümne eluaasta vahel. Siis kui elus kõik algab – küpsus, armastus, lapsed, perekond. Mina ei ole iseend naisena ette kujutanudki, sest ma tegin eluaeg mehetööd. Valisin elukutse, kus töötasin meeste seas, kes pidasid mind väga andekaks. Võtsin elu ratsionaalselt, ei lasknud naiselikkusel end mõjutada, sest tahtsin olla tunnustatud maailmas, mille endale valisin, mitte märgatud selle eest, millise soengu pähe teen. Oma abikaasalt ei soovinud ma isegi laulatusõrmust, sest enne operatsiooni tuleb küürida käsi pool tundi. Oleksin sõrmuse ära kaotanud. See võinuks kukkuda patsiendi haava sisse.

Mis teeb inimese õnnelikuks?

Inimene on õnnelik, kui ta mõistab, et peab ise maailma midagi looma. Kui sul ei ole eriala, milles olla edukas, siis kasvata oma peres üles väärtuslikud inimesed. Minu eeskujuks oli Kassaril üks naine, Lepa Anna, kes oli kolmekordne lesk. Kõik tema mehed surid merelt tulnuna kopsupõletikku, aga Anna oli jõuline, tugev ja rõõmus. Tema juures koguneti, ka Panso imetles tema elujõudu.

Õnne tundmises oleme inimestena looduse osa ja loomariigi esindajad. Kui su järeltulijad vahetult käed laiali ajavad, et sind kallistada, oledki löviema, kes pojad üle limpsib. Mõelda ja tegutseda saab erinevatel tasanditel, aga kui järglased sind kallistavad, siis see ongi õnn. Minu elus on see tänagi nii.

Rääkisime palju kahetsusest ja kaotusest, aga milline rõõm meenub teile seoses vennaga?

Olime Georgiga teineteise üle uhked ja tunnustasime teineteist oma tegemistes. Tema rollid nägin laval kõik ära. Ühel hetkel hakkas ta mulle kinkima ka pilte oma rollidest. Panin need kõik albumisse. Lapsest peale oli ta minu jaoks tugi, kes aitas ja kaitses.

"Saaremaa valsi" puhul räägitakse Saaremaa jaaniööst. See müüt ei vasta tõele. Kogesime seda imelist ööd kahekesi Haanjamaal. Olin vaevalt kuuene ja tema paras teismeline poiss, kes läks otsima tuld, ja vanemad usaldasid mind temaga kaasa. See lõhnava heina ja uduga öö, kus need tuled hakkasid põlema ... See oli see tunne, mis mulle jäi ja temale jäi ja mille tema suureks ja igaveseks laulis.

- PISITEKST -

- "Meil oli tugev hingeline side."
- "Ühelt poolt oli mu vend suremas ja teisalt avanes minule teadlasena maailm."

- “Võsul, kus oli tema suvila, olid ta ümber samuti lihtsad inimesed – kalurid ja maamehed.”
- “Minu arust oleks talle sobinud selline naine nagu president Meril Helle Meri.”

Sarnased uudised

[Kuulsus jättis Georg Otsa rikkumata \(51%\)](#)

pealinn.ee 18.11.2019

[Georgi süü on selles, et ta suri ära \(95%\)](#)

Kroonika 22.11.2019